

PASTAIGA BRĪVĀ RADIO VIĻŅOS kopā ar Pirātu Dženiju & Co

Gan *klausoties* zvaigznes ar radioteleskopu, gan vienkārši atrodoties uz antenas šķīvja, mēs raidām savas balsis pa radio un tādējādi izvēršam subjektivitāti, izvēršam klātbūtni. Izvēršam klātbūtni ar rezonanses palīdzību. — Es esmu šeit, — saka Pirātu Dženija divu vatu FM raidītājā. — Lūdzu, atsaucieties!

Pirātu Dženijas slepenās pārraides. Anna Frica

Vienveidība ēterā

Vai jums nešķiet, ka šobrīd visas, nu labi, — gandrīz visas — FM diapazona radiostacijas skan vienādi? Pēc tam, kad komerciālie ētera lietotāji palielināja to skaitu, saasinot arī konkurenci, diemžēl kvalitātes lēcieni nesekoja un vairums staciju atšķiras cita no citas vairs tikai ar frekvenci. Tādi mūzikas novirzieni kā *country*, *rock'n'roll*, *evergreen*, vācu šlageri vai *smooth jazz* vispār ir atstāti aiz borta. Vārdu sakot, liela vienveidība — brīžiem liekas, ka, iedzinušas sevi formātu rāmjos, komerciālās FM diapazona radiostacijas raida it kā pašas sev, jo tā vajag, lai gūtu peļņu ar darbību reklāmas jomā.

Es un droši vien arī vairākums klausītāju vēlos, lai radio uzrunā mani personīgi, lai FM diapazona mums būtu tikpat dzīvs, daudzveidīgs un interesants kā Čehijā, Polijā vai tepat blakus Lietuvā. Radiostacijas, kuras klausās (nav runa par reitingiem), parasti pārraida ļoti maz reklāmu — viss ir ļoti konkrēti un par lietu.

lemesli, kas noved pie tā, ka cilvēki iziet ēterā bez jebkādām atļaujām, ir dažādi. Par pamatmotīvu droši vien var uzskatīt nepieciešamību izteikt sevi, turklāt tieši nekomercialitāte ir tā, kas ļauj darīt ēterā tādas lietas, ko komerciālās stacijas vienkārši nevar atļauties.

Offshore radio Eiropā

Nav dzirdēts, ka Latvijā kāds šobrīd nodarbotos ar raidīšanu bez licences īso vai vidējo viļņu diapazonos, lai gan tieši tur tālajos pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados arī viss sākās. Radiopirātisma vēsture liecina par to, ka tā nekad nav

bijusi tikai frekvenču aizņemšana bez atļaujām, bet tieši raidīšana konkrētai auditorijai.

Nelegālas raidīšanas sākums ir slavenais di-džeju streiks ASV, kad ierakstu kompānijas no neatkarīgajām radiostacijām sāka pieprasīt naudu par ēterā izskanējošo mūziku. Daudzi raidījumu vadītāji tad atteicās pārraidīt mūziku par naudu, bet radioamatieri pārskatīja savus transīverus uz komercprakses frekvenču diapazoniem un sāka translēt tās dziesmas, kuras nelaida gaisā oficiālās radiostacijas. Tā arī radās termins *free radio* — radio, kas ir brīvs no visādiem licenču ierobežojumiem, reklāmām, cenzūras un valsts kontroles jebkurā formā.

Radās ļoti daudzi jauni pārraižu formāti un paņēmieni, kurus tagad plaši lieto ne tikai ASV, bet arī Eiropā, kur radiopirātisms kļuva par kulta parādību, pieņemot formu *offshore radio*. Tajos laikos konservatīvā Eiropa neatzina tos formātus, kuri jau sen bija kļuvuši par normu amerikāņu kolēģiem aiz okeāna. Klasika, sports, mazliet popmūzikas, kas tika īpaši atlasīta ēteram. BBC tad pārraidīja tikai dažas *The Beatles* dziesmas, bet *Rolling Stones* vai, pasarg Dievs, *The Doors* mūzikai Eiropas ēters vispār bija slēgts!

1967. gadā jauniešu grupa no Holandes savāca naudu, nopirka vecu zvejas traleri un uzmontēja uz tā 1 kW vidējo viļņu raidītāju, antenu un tad kopā ar studiju, piekraujot tilpnas ar vinila platēm, devās dreifēt neutrālajos ūdeņos, pārraidot tādu mūziku, kādu tauta vēlējas dzirdēt. Tā radās radiostacija *Veronica*. Tajā pašā gadā tika izveidota Brīvā radio asociācija (FRA), kas apvienoja 98 brīvos operatorus no 23 valstīm. Holan-

des varas iestādes netika galā ar *Veronica* un sāka pārraides slāpēt, kas savukārt Hāgā 1973. gada 18. aprīlī izraisīja 150 tūkstošu šī radio piekritēju protesta gājieni.

Pamazām *offshore radio* kustība izplatījās visā Eiropā, piemēram, *Radio Nord*, *Nordsee* un daudzas citas radiostacijas. Par brīvā ētera lielāko leģendu kļuva angļu *Radio Caroline*. Kuģis *Ross Revenge* ar jaudīgu raidītāju nedeva mieru valsts varas iestādēm līdz 1989. gadam, kad tas uzskrēja uz sēkļa Anglijas piekrastē un tika arestēts. Tieši *Radio Caroline* pirmo reizi Eiropas publikai bez cenzūras, pilnībā atskaņoja *Rolling Stones*

kompozīciju *Satisfaction*. Astoņdesmito gadu vidū šīs radiostācijas auditorija sasniedza 23 miljonus klausītāju visā Eiropā. 1996. gadā entuziasti pārvērtā kuģi *Ross Revenge* par muzeju.

Nedienas ar komerciālo apraidi

Īstenībā FM radiostaciju skaits Latvijā ir daudz lielāks, nekā minēts oficiālajos datos par apraidi. Līdz ar vakara krēslu iestājas ētera *pirātu* laiks. Un tā tas ir bijis vienmēr, sākot no pagājušā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem, kad valstī sākās intensīva 87,5–108 MHz UĻV diapazona apgūšana jeb, precīzāk sakot, komercializācija. Pirms tam, astoņdesmitajos gados un agrāk, visam sekoja līdz VDK modrā acs, un pat tad atradās cilvēki, kas bez atļaujas riskēja iziet ēterā!

Nauda diemžēl pašlaik nosaka visu, jo juridiski likumīgi ēterā joprojām nav atradusies vieta FM nekomerciālajiem raidītājiem. Un tādu ir daudz — par to liecina VAS *Elektronisko sakaru direkcija* ziņojumi par nelegālu FM apraides raidītāju darbības pārtraukšanu. Latvijas elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu attīstības nacionālajā koncepcijā 2003.–2005. gadam par nekomerciālajām raidorganizācijām varēja lasīt:

— Nacionālā radio un televīzijas padome turpinās atbalstīt nelielu vietējo radio veidošanu, kam nav peļņas iegūšanas nolūka un to programmas paredzētas vietējai sabiedrībai, kurai ir viena vai vairākas kopīgas intereses — skolu audzēkņi, studenti, veselības iestāžu pacienti u. tml. Mūsdienās šādas raidstacijas ir neatņemama apraides ainavas sastāvdaļa. Arī pasaules prakse rāda, ka tās ir veiksmīgs līdzeklis pilsoniskas sabiedrības veidošanas procesā. Rada kopības izjūtu, veicina sabiedrības integrāciju, kā arī dod vērtīgu iespēju iegūt zināšanas un profesionālas iemaņas elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu jomā.

Nesen veiksmīgi sāka darbu Valkas ģimnāzijas radio. Taču nepieciešams sakārtot šīs jomas statusu, izstrādājot tiesiskos aktus raidorganizāciju licencēšanai. Topošajā Radio un televīzijas likumā tās būtu definējamas kā nekomerciālas vietējās raidorganizācijas. Padome rūpīgi sekos līdzī tendencēm Eiropas audiovizuālās politikas attīstībā un piemēros informācijas sabiedrības iegūto labāko praksi Latvijas apstākļiem un vajadzībām.

Zelta vārdi! Tomēr Valkas radio izrādījās tikai tāds jauks izņēmums, jo viss palika pa vecam. Nacionālā radio un televīzijas padome (<http://www.nrtp.lv>) izsniedz speciālu atļauju (licenci), apraides atļauju darbībai elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu (FM apraide) jomā:

- komerciālās (vietējās, reģionālās, Rīgas reģionālās, nacionālās vai pārrobežu) radioprogrammas apraidei;
- sabiedriskās (Rīgas reģionālās vai nacionālās) radioprogrammas apraidei.

Maksa par piedalīšanos NRTP konkursā nav

maza — 480 latu, tomēr arī tas nav šķērslis nekomerciāliem raidītājiem. Lielākā problēma ir tā, ka vienīgā iespēja piedalīties konkursā vietējai radiostacijai, lai ievērotu likumu, liek iesniegumā minēt komercdarbību, un tad jau izredzes uzvarēt ir niecīgas, jo uzrodas arī citi gribētāji, kuriem naudas vairāk. Bieži vien informācija par NRTP izsludinātajiem konkursiem (vairāki gadījumi), pieņemot lēmumus par to uzvarētājiem, liecināja par Radio un televīzijas likuma noteikumu pārkāpšanu vai ignorēšanu (<http://www.tvradio.lv>).

Neoficiālās radio stacijas

Mums nav nekomerciālu FM radiostaciju, ir tikai cilvēki, kas tādās vēlas izveidot, dodot arī iespējas jaunajai paaudzei praktizēt ētera iemaņas, lai nākotnē būtu, kas strādā lielajās raidorganizācijās, piemēram, LNT, SWH utt. Egons Rēters ētera gaitas sāka *Radio Sigulda* un *Radio 3*, Kristīne Garklāva savu karjeru arī ir sākusi *Radio 3*, un šie nav vienīgie cilvēki, kuri lielajā ētera okeānā ir iekuģojuši tieši no mazajām raidorganizācijām. Viņi vienkārši mil radio.

Kas attiecas uz radiopirātiem, tie bieži ir cilvēki ar lielu pieredzi, skaistiem sapņiem, gribēšanu darboties, turklāt vēl ar labām zināšanām elektronikā. Valstij viņi nekad nav patikuši, viņus medī, atņēma aparāturu un brīvību. Tomēr brīvie operatori ir izdzīvojuši, eksistē joprojām, iziet ēterā un viņiem ir sava auditorija. Skaidrs, ka pirātiska raidīšana nav droša nodarbošanās. Tomēr, neraugoties uz to, ka tā ir ārpus likuma, viņiem ir tabu traucēt citām radiostacijām.

Turklāt pašiem radiopirātiem nemaz nepatīk, ka viņus tā sauc. Viņi savus lolojumus dēvē par neoficiālajām radiostacijām. Parasti aparātūra atrodas *pirāta* dzīvoklī vai mājā. Pirātisko radiostaciju uztveršanas rādiuss ir no pāris simtu metriem līdz vairākiem pilsētas rajoniem, jauda neliela, apmēram no 10 līdz 60 W. Dažos gadījumos tā pārsniedz pat 100 W. Ja radiostacija netraucē citus, tās dzīves ilgums ir pāris gadu. Elektronisko sakaru direkcijai nav grūti signālu nopeilēt, atrast vainīgo, un tad jau sākas nopietnas problēmas. Parasti tiek uzlikts naudas sods un aparātūra konfiscēta. Tāpēc bieži *pirāti* iziet ēterā tikai uz īsu laika brīdi — pāris stundām sestdienas vai svētdienas vakaros, retāk — darba dienās. Ja paveicas, var raidīt arī veselu gadu no vietas, neizslēdzot raidītāju!

Pēc programmu stila šādas radiostacijas nosacīti var iedalīt divās grupās. Pirmās tiecas būt maksimāli tuvu oficiālajām stacijām. To ēters ir labi pārdomāts, izveidots mūzikas programmas saraksts, ir džingļi, izturēšanās ēterā atbilst vispārpieņemtajām sabiedrības normām, bet skaņas kvalitāti pat nav iespējams atšķirt no oficiālajām stacijām, dažreiz tā ir pat labāka. Lieta tāda, ka oficiālās radiostacijas mēdz grēkot, jo tās bieži daudzkārt pārsniedz atļauto jaudu un modulācijas dziļumu, kas izraisa FM signāla kropļojumus, taču ļauj raidīt pēc iespējas tālāk un sasniegt lie-

lāku klausītāju auditoriju. Otrās pirātisko radiostaciju grupas piekritēji īpaši neuztraucas par skaņas kvalitāti un citiem sīkumiem — galvenais, lai cilvēki zvaniņu. Tad ēterā var izdzirdēt visu ko, pat lamāšanos *mātes* vārdiem.

Raidošā aparatūra parasti mēdz būt paštaisīta, tomēr kvalitatīva — tiek lietoti frekvenču sintezatori, PLL shēmas, harmoniku filtri un pat RDS koderi. Raidošās FM antenas ir labi salāgotas ar fideru un noskaņotas uz rezonanses frekvenci. Tas viss izslēdz traucējumu rašanos, kas īstenībā arī garantē šādai radiostacijai nosacīti ilgāku dzīves laiku ēterā. Tomēr gadās visādi, jo pieredzējušam radioamatierim FM raidītājs tāda brīvdienu konstrukcija vien ir. Radot traucējumus, brīvais operators automātiski kļūst par radio huligānu un tad bieži saņem sodu.

Mūžīgais ētera pirāts

Izlasot VAS Elektronisko sakaru direkcija (<http://www.esd.lv/>) ziņojumus, var atrast interesantu informāciju, ka frekvenču spektra kontroles efektivitātes uzlabošanai Rīgā tika izveidots un 2005. gadā darbību sāka papildu radio monitoringa un peilēšanas punkts. Tieši laikā! 2005. gada 10. novembrī lidostas Rīga dispečerdiens tika traucēts uzturēt radiosakarus paredzētajā sakaru frekvencē, kas pazemināja lidojumu drošības līmeni, neļaujot sniegt kvalitatīvus aeronavigācijas pakalpojumus Latvijas Republikas gaisa telpā.

Vainīgais ātri tika atrasts. Viņš pat īpaši nebija jāmeklē. Elektronisko sakaru direkcijas amatpersonas jau sen medija Ruslanu no Tīraines, ik pa brīdim konfiscējot viņa dzīvoklī kārtējo FM raidītāju, bet radiostacija *Top Radio* tomēr atkal un atkal parādījās ēterā visdažādākajās FM frekvencēs ar apskaužamu regularitāti, biežāk gan 98,4 MHz. Spēcīgs signāla līmenis Rīgā, RDS serviss — šo pirātisko radiostaciju parasts klausītājs pat nespēja atšķirt no oficiālās.

Top Radio bija pirmā pirātiskā Latvijas radiostacija. Rīgas ēterā tā pa īstam ieskanējās 1998. gadā, kad ievērojami tika palielināta raidītāja jauda — īsts *nakts murgs* ESD speciālistiem! ESD ziņojumā rakstīts, ka pirms 2005. gada novembra notikuma Ruslans iepriekšējo gadu laikā vairākkārt bija uzstādījis un lietojis FM apraides raidītājus un antenas, nesaņemot Elektronisko sakaru likuma 50. pantā noteikto ESD radiofrekvences piešķiruma lietošanas atļauju. Turklāt viņš ar Rīgas rajona tiesas 2005. gada 10. februāra spriedumu pēc Krimināllikuma 288.1 panta 1. daļas jau tika sodīts ar naudas sodu trīs minimālo mēnešalgu apmērā.

Šoreiz gan kaut kas raidītājā tomēr nebija noregulēts līdz galam, jo 2007. gada 15. oktobrī Rīgas rajona tiesa pasludināja spriedumu krimināllietā par radioprogrammu raidīšanai normatīvajos aktos paredzēto radioviļņus izstarojošo iekārtu uzstādīšanas un lietošanas kārtības pārkāpšanu, kas bija par iemeslu radiosakaru traucē-

jumiem citu elektromagnētisko lauku izstarojošo iekārtu normālai darbībai. Tiesa piesprieda Ruslanam 150 stundu piespiedu darbu un izmantotās aparatūras konfiskāciju. Inkriminētās darbības tika kvalificētas pēc Krimināllikuma 288.1 panta 1. daļas, kas paredz sodu ar arestu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz četrdesmit minimālajām mēnešalgām par radio vai televīzijas programmu raidīšanu vai izplatīšanu normatīvajos aktos paredzētās radioviļņus izstarojošo iekārtu uzstādīšanas vai lietošanas kārtības pārkāpšanu, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā vai ja tā bijusi par iemeslu radiosakaru pārtraukšanai vai traucējumiem citu elektromagnētisko lauku izstarojošo iekārtu normālai darbībai. 2006. gada 24. novembrī ESD atkal atbrauca *ciemus* pie Ruslana un demontēja arī antenu, jo, tuvojoties NATO samitam Rīgā, bija paaugstinātas drošības prasības, tādēļ ikviens nelegāls raidītājs varēja traucēt citu frekvenču lietotājus.

Tagad *Top Radio* programmas 91,9 MHz frekvencē var uztvert Jelgavā, Salaspilī, Ogrē, Olainē un Rīgā, turklāt tā vairs nemaz nav pirātiska radiostacija. Elektronisko sakaru direkcijas dati liecina, ka šajā frekvencē pilnīgi likumīgi raida komercsabiedrība SIA *Radio Enterprise* no Iecavas. Tomēr ne visiem *brīvajiem operatoriem* pašlaik tā veicas kā Ruslanam.

Lucky FM sapņi

2004. gada jūnijā Jānis no Ikšķiles vērsās pie NRTP ar iesniegumu, kurā lūdza izskatīt iespēju izsludināt konkursu uz apraides atļauju vietējai radiostacijai ar nosaukumu *Lucky FM*.

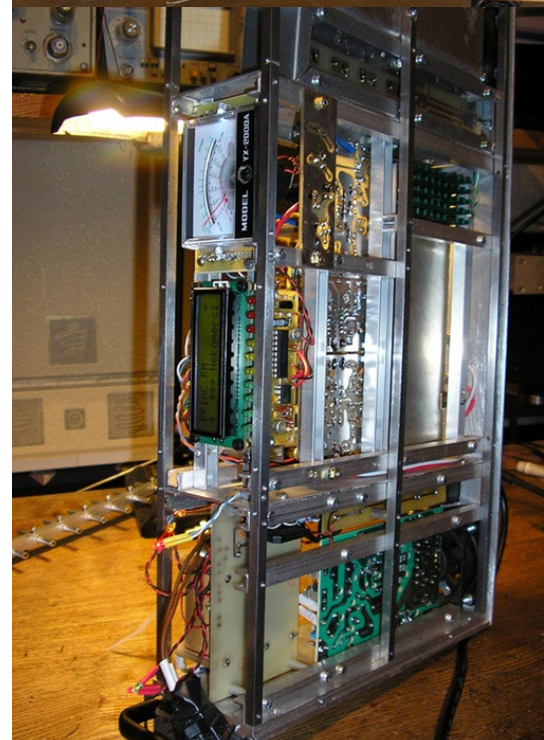
— Jāsāk ar to, ka, lai varētu piedalīties konkursā, bija spiests iesniegumā apraides atļaujas saņemšanai *Lucky FM* minēt kā komerciālu radiostaciju. Vēlāk plānoju ar juristu palīdzību nomainīt statusu uz nekomerciālu, tad arī nosaukums būtu cits — *Radio Ikšķile*. Man bija pat Ikšķiles domes priekšsēdētāja Jāņa Rudziša rakstisks atbalsts šim projektam.

— **Kāda stila mūziku tu plānoji spēlēt sava radiostacijā?**

— Ņemot vērā, ka apmēram 60 procenti Ikšķiles pamatiedzīvotāju ir cilvēki virs 35 gadiem, radio pamatā gribēju orientēt uz vidējo un vecāko paaudzi, sniedzot iespēju klausīties šai auditorijai mūziku, kas bija aktuāla viņu jaunības gados un tolaik bija grūti sasniedzama, tāpēc viņiem tā varēja tikt sniegta plašā klāstā un diennakts garumā. Padomei šie plāni tika iesniegti gan rakstiskā formā, gan apspriesti sarunā ar NRTP priekšsēdētāju Aivaru Berķi.

— **Droši vien padomāji arī par interaktīvo saiti ar klausītājiem?**

— Kā tad! Paredzēju, ka ik pa laikam *Lucky FM* ēterā varētu uzaicināt viesus. Klausītājiem tad tiktu dota iespēja telefoniski uzdot jautājumus studijas viesiem. Turklāt turpmākajā darbībā *Lucky FM* sagatavotu tematiskus raidījumus, iesaistot tuvākās apkārtnes sabiedriskās organizācijas,

kā arī katru darbadienu bija paredzētas vietējās ziņas, kas tiktu sagatavotas sadarbībā ar vietējo pašvaldību un *Ogres TV*.

— **Kāda veida mūziku tu gribēji raidīt?**

— Bija paredzēts *Oldies* maratons, vācu šlagermūzika un citi bloki. *Oldies* maratons bija iecerēts kā 1950.–1970. gadu *rock*, *pop* un *country* izpildītāju un grupu mūzika. Tā, piemēram, *Chubby Checker*, *Little Richard*, *Manfred Mann*, *The Beatles*, *The Hollies*, *The Byrds*, *Gerry & The Pacemakers* un vēl daudzi šo gadu un šī stila izpildītāji un grupas. Bija nodoms izpildītājus un grupas mainīt, lai neatkārtotos secība diennakts skanējumā. Šlageru laikā savukārt tiktu atskaņoti pazīstamākie vācu šlagermūzikas izpildītāji, jo šī mūzika Latvijā joprojām tiek piedāvāta ļoti maz, bet daudziem tā patīk. Katrs trešais raidījums būtu veltīts kādas vācu grupas vai izpildītāja autobiogrāfijai.

— **Droši vien bija sāpīgi saņemt no NRTP atteikumu?**

— Tas nebija pārsteigums, bet sāpīgi bija gan. Īstenībā es jau uzreiz sapratu, kas tā ir par iestādi, zināju, pirms tur iesniedzu papīrus. Domāju, ka NRTP pamatproblēma ir tāda, ka tur daži cilvēki balso nevis pēc būtības un koncepcijas, bet pēc tā, cik simpātisks tu šķieci viņiem personīgi. Uzskatu, ka viņi nespēj būt objektīvi un balsstiesības viņiem dot nedrīkst. Konkrētā gadījumā man nepatika tas, ka ESD, atbildot uz NRTP jautājumu par frekvences esamību, teica, ka tāda ir gan, bet ar piebildi, ka es esmu *pirāts* un tāpēc man ar ESD ir bijušas *nesaskaņas*. Tad nu rodas jautājums — vai, balsojot pret apraides atļaujas došanu *pirātiem*, padome pati neveicina *pirātisma* attīstību? Nedaudz ironizējot, domāju, vai tad, kad varbūt kādreiz tiks pieņemts nekomerciālais statuss, NRTP atsūtīs kartītes (apraides atļaujas) visiem uz vienas rokas pirkstiem saskaitāmajiem ilggadīgajiem *pirātiem*?

— **Kādas nesaskaņas tev vēl bija ar ESD?**

— Tādas, kādām tām loģiski vajadzēja būt — brauca regulāri pie manis ciemos. Tāds sava veida *klusais terors*, bet neko īpaši pārmest viņiem nevar, jo savs darbs katram jādara. *Lucky FM* strādāja 98,2 MHz frekvencē, taču tā viņu braukāšana, manuprāt, ir cīņa ar sekām jeb nepilnībām likumdošanā. Nu atbrauca, atņēma man aparatūru, bet problēma jau palika.

— **Tu droši vien izvilki no pagultes nākammo raidekli?**

— Kā tu pats domā? Daļai ESD darbinieku tas ir sava veida sports — mūsu tvarstīšana ļoti atgādina *ohotu na jis*, — padomju laikā bija tāda radioamatieru spēle. Uz jautājumu: — Ko jūs ieteiktu darīt, lai vairāk nebūtu šādu tikšanās? —, atbilde bija: — Mēs neko nevaram darīt, neko nespējam palīdzēt! — Gan ESD amatpersonas, gan es apzināmies to, ka viņiem atkal būs jābrauc, jo lietas labā, lai viss būtu legāli, neviens no mums neko nespēj izdarīt. Kad pēc četrus gadus *kariņa*, meklēju ESD mazas jaudas apraides frekvenci, atbilde bija visai izvairīga.

— **Droši vien tev ir bijis ne mazums kuriozu saistībā ar NRTP?**

— Jā, bija gan. Kad 2004. gadā biju padomē, mani uzskatīja par Jāņa Mellēna vai Uģa Poļa iesūtītu personu, kas grib vienam no viņiem izcīnīt retranslācijas punktu Ogrē. Otrs gadījums arī bija diezgan smieklīgs — toreizējais NRTP priekšsēdētājs Aivars Berķis ļoti garā diskusijā teica, ka Ogrē un tās apkārtnē nekādā ziņā nevar dot apraides atļauju, jo tur pēc radio neesot ne mazākās vajadzības, taču pagāja apmēram pusgads pēc mūsu sarunas un tika izsludināts konkurss apraides atļaujai vietējai raidorganizācijai. Kā tu domā, kur? Nu, protams, — Ogrē. Pēkšņi liela vajadzība parādījās, varam tikai minēt, kāpēc un kuram vajadzēja.

— **Vai FM diapazonā vēl var ko uzsākt?**

— Zini, baigi bezcerīgs pasākums. Var tikai pasapņot par legālu nekomerciālo apraidi. Domāju, ka nekas radikāli nemainīsies. Nu nav tajā Radio un televīzijas likumā nekomerciāla statusa, turklāt sabiedriskais statuss var būt tikai raidorganizācijai ar valsts pamatkapitāla kontrolpaketi. Īstenībā šāds nenormāls stāvoklis ir ļoti izdevīgs īstajiem FM saimniekiem. Slēpts monopolstāvoklis. Rodas iespaids, ka pāris lielo raidorganizāciju tura savās rokās gan visu FM diapazonu, gan arī tā kontrolējošās instances. Pret šīm raidorganizācijām ir respekts, jo gluži vienkārši nevienā tiesā nespētu pārspēt šo radiostaciju juristus. Ja arī nekomerciālās raidorganizācijas neņemtu nost reklāmdevējus tiešā vārda nozīmē, tad klausītājus gan tās varētu sev piesaistīt un tad automātiski kristos komerciālo raidorganizāciju reitingi, kas, protams, samazinātu reklāmlaika izmaksas ēterā. Latvija ir īsta paraugvalsts teicēnam: — Konkurss izsludina tikai tad, kad jau ir zināms tā uzvarētājs. Pēc pēdējo mēnešu notikumiem ar apraides atļauju izsniegšanu esmu sapratis, ka nekas īpaši mainījies nav.

Skumjais stāsts par Magic FM

2006. gada 9. novembrī VAS *Elektronisko sakaru direkcija* speciālisti kopā ar Cēsu pašvaldības policijas darbiniekiem pārtrauca nelegāla FM apraides raidītāja, kas atpazīstams kā *Magic FM*, darbību Cēsīs.

— *Magic FM* bija radiostacija, kuru klausījās! — atceras *Grisha* (*Skype* intervija). Klausītāju ausīm tas bija kas noslēpumains, intriģējošs un brīvs. 24 stundas diennaktī mūzika un raidījumi klausītājam, nevis reitingu tabulām, peļņai vai muzikālā formāta standartiem. Tā bija vienreizēja iespēja raidīt plašākai auditorijai savu muzikālo vēstījumu, kurš citādi nu nekādi neietilptu šaurajos komerciālo radiostaciju garlaicīgajos viļņos. *Magic FM* apvienoja gan esošos, gan bijušos Latvijas dīdžejus.

Viena no ētera balsīm bija DJ Artūrs. Kā primārais mūzikas formāts tika izvēlēts deju mūzika un turklāt daudz plašāk nekā komerciālajās radiostacijās, kur visa fonotēka sastāv tikai no kādām

pārsimt dziesmām. Protams, ka ēterā neskanēja visus kaitinošās reklāmas!

Radio nostrādāja ēterā aptuveni pusgadu bez pārtraukuma 92,0 MHz frekvencē, līdz pienāca NATO samita laiks un ESD pārtrauca tā darbību, tomēr laipni ieteica, lai piesakoties NRTP nekomerciāla radio raidīšanas atļaujai, jo problēmu nebūšot. Pēc pusotra gada tā arī izdarīju. Tika izsludināts konkurss uz frekvenci Cēsīs, tomēr padome pēkšņi izdomāja noraidīt pieteikumu. ESD speciālisti gan bija ļoti laipni, atzinīgi novērtēja radošo tehniku, kas bija augstā līmenī, viss pašu spēkiem radīts.

Pirmo radiostaciju izveidoju vēl trīs gadus, kad manā īpašumā nonāca padomju laika radioraidītājs. Toreiz tas tika iegūts no drauga, kurš nodarbojās ar elektroniku. Mūzika man nebija sveša, jo jau kopš bērnības savā ciematā vadīju diskotēkas. Tad ēterā bija maz radiostaciju, tāpēc spēlēju dažādu mūziku, pamatā gan paredzētu jauniešu auditorijai. Skolas laikā un arī vēlāk, strādāju Cēsu radiostacijā *Saules iela*, kas tagad pazīstama kā *Progressive FM*. Tā kā *Saules iela* bija samērā nekomerciāla, tad tika iegūtas daudzas labas profesionālās iemaņas nākotnei.

Vēlāk kopā ar vairākiem draugiem nolēmām izveidot savu radio. Protams, tikai nekomerciālu! Tādu radiostaciju Latvijā praktiski nebija. Daudz svarīgāks bija gandarījums, nevis finansiālā puse, un man likās, ka klausītāji varētu tikai iegūt. Šobrīd esmu pārvācies uz dzīvi Anglijā, kur arī jau esmu paspējis pabūt vietējā elektronisko sakaru direkcijā (*Ofcom*). Tur ļoti laipni uzreiz noraidīja manis izteikto vēlmi izveidot FM radio, jo reģionā, kur esmu apmeties uz dzīvi, nav nevienas brīvas frekvences. Man gan arī paskaidroja, ka var iegūt radio apraides atļauju digitālajā formātā — DAB, kas šeit kļūst aizvien populārāka. Šis variants man šķiet gana interesants apsvēršanai.

Latvijā gan neko nedarīšu, jo mazajam cilvēkam, kas domā par klausītājiem, nevis par naudas raušanu, ir neiespējami cīnīties ar mūsu valsts birokrātiju. Parasti par radiopirātismu mediji klusē vai atspoguļo to tikai no likumu puses, turklāt par *pirātu* viedokli līdz šim neviens pat nav centies paineresēties. Ceru, ka kādreiz likumu groži tiks palaisti vaļīgāk un tad varēs strādāt ēterā arī oficiāli, nevis tikai slepus pāris stundas, dienas, nedēļas vai mēnešus, maksājot par to visu ar naudas sodiem, piespiedu darbu vai pat arestu.

Pagaidām Latvijā ir tikai viens informatīvs avots *www.freem.lv*, kurā mēs labprāt stāstām par *brīvā radio* problēmām, kā arī ieklausāmies sabiedrības un dažādu amatpersonu viedokļos. Mūzika visos laikos bijusi vienojošs elements, tāpēc ar nepacietību gaidīšu nākamo iespēju tikties ar klausītājiem *brīvajā vilnī*, jo maz ticams, ka mūsu valstī tuvākajā nākotnē nekomerciāla apraide tiks iekļauta prioritāšu sarakstā kaut vai pašā pēdējā lappusītē.

Piratic Radio in Cesis

— Mans hobijs ir radio, — apgalvo Normunds no Cēsīm jeb *PrinC*, un tūlīt piebilst, ka tas nav īsti legāls. — Ar *Free Radio* tiešā vai netiešā veidā esmu nodarbojies jau kādus gadus astoņus. Ilgākais laiks ēterā bez pārtraukuma bija deviņi mēneši. Savai radiostacijai izvēljos mūzikas novirzienu *Russkij Shanson*, jo daudzi klausītāji kaut ko tādu vēlējas dzirdēt. Strādāju 108,0 MHz frekvencē. Kamēr biju ēterā, tika iekarota diezgan liela klausītāju auditorija. Viņus piesaistīja tieši šāda formāta mūzika. Raidītāji man ir bijuši visādi, gan paša konstruēti, gan no firmām atsūtīti, kas paredzēti profesionālajai apraidei.

— Kā tu vērtē pašreizējo situāciju FM apraidē?

— Es gan nesaprotu, kāpēc nevar iedot mazu spraudziņu uz FM skalas, lai cilvēki raida un viņiem attīstās radošā domāšana. Manā skatījumā, labāk lai jaunieši brīvo laiku pavada radiostudijā, nevis dzerot vai klaiņojot apkārt. Var taču noteikt raidītāja jaudas ierobežojumus un — aiziet! Bet, nē! Pirms gada radās ideja izveidot radiostaciju *Radio Free FM*. Tika sagatavoti visi dokumenti, un NRTP izsludināja konkursu. Gribējām izveidot mazu, nekomerciālu radiostaciju, kuras galvenā prioritāte būtu darbs ar jauniešiem. Nekas nesana! Tā es arī īsti nesapratu, kāpēc apraides atļauja netika piešķirta, jo iesniegums konkursam taču bija tikai viens — mūsējais. NRTP tā arī nemācēja paskaidrot. Manī neizraisīs izbrīnu tas, ja pavisam drīz šī frekvence tiks mistiskā veidā piešķirta kādai komerciālajai radiostacijai. Starp citu, oficiālu vēstuli par konkursa rezultātiem padome vēl nav atsūtījusi, bet pagājis jau mēnesis no lēmuma pieņemšanas brīža. Negribu pat vairs par to runāt...

— Saprotu, tā ir liela vilšanās. Vai domā turpināt?

— Vai nākotnē raidīšu? Protams, tikai izdomāšu kādu efektīvāku un drošāku sakaru veidu. Attīstoties IT tehnoloģijām, jāattīstās arī mums, ar *Free Radio* apsēstajiem!

MAD FM — Yahoo stāsts

— Doma, sapnis, kā to saukt, — savu stāstu sāc Lauris jeb *Yahoo*, — laikam nāk no bērības, jo visu laiku mani pastiprināti ir interesējis lietas radio un TV. Visu laiku nelika mieru doma, kā uztaisīt raidītāju un kas ir nepieciešams, lai to izdarītu. Jā, protams, bez labām ziņāšanām elektronikā nekas tā arī nesanāca, jo bija problēmas ar literatūru.

Kādu dienu mani apciemoja labs draugs, kurš tikko bija *aizņēmis* radio mikrofonu no savas izglītības iestādes, tas bija ap 1997. gadu. Ar smaidu uz lūpām, ar skrūvgriezi un lodāmuru rokās. Tūlīt šis mikrofons tika pielāgots raidīšanas vajadzībām FM radio diapazonā. Tiesa, tas nebija jaudīgs raidītājs — varbūt 500 mW, bet ar *drāti* uz jumta vienu kilometru ap māju noklāt varēja! Viss beidzās ar to, ka neveiksmīgas jaudas celšanas operācijā nodedzinājām gala tranzistoru. Tad nu visi prieki beidzās!

2005. gadā savā īpašumā ieguvu 15 W raidītāju, kā arī stereo un RDS koderi. Ar draugu palīdzību uzbūvējām divus pusvīlna dipolus, kuri ar *svīpa* palīdzību tika labi salāgoti un nekādus traucējumus neradīja. Mēs ieguvām +/- 15 km ar labu stereo kvalitāti. Tā radās MAD FM. Tika atskatīta tobrīd aktuālā mūzika, jo neviens aiz muguras nesēdēja un ar pirkstu nebakstīja. Pamatā tā bija dažādu stilu elektroniskā mūzika. Raidījumi bija darbadienu vakaros un brīvdienās. Ar laiku, domubiedriem apvienojoties, 2006. gada vasarā radās ideja par nekomerciālas radiostācijas reģistrēšanu mūsu provincē. Tad arī sākās ļoti interesantas lietas. Augustā uzrakstījām iesniegumu NRTP par ideju veidot nekomerciālu radio un tā paša gada 15. oktobrī saņēmām atteikumu. Nebija brīvu frekvenču. Pēc kāda laika uzzinājām, ka tā ir atradusies.

2008. gada 28. martā tika uzrakstīts atkārtots iesniegums, drīz pēc tam saņēmām atbildi, ka 2008. gada 14. maijā ir izsludināts konkurss vietējās radioprogrammas apraidei FM diapazonā. 16. jūnijā NRTP iesniedzām pieteikumu konkursā ar visiem vajadzīgajiem dokumentiem, tai skaitā ar programmas koncepciju *Radio Free FM* un kvīti par Ls 480 (dalības maksa konkursā). Tagad viss tikai sākās: 2008. gada 13. augustā saņēmām neierakstītu vēstuli, kura tika izsūtīta 11. augustā, bet uz vēstules ar lodīšu pildspalvu bija izlabots, ka tomēr 12. augustā, ar lūgumu mums ierasties 14. augustā plkst. 12.00 uz sēdi.

Šoreiz jāuzslavē pasts, jo vēstuli saņēmām pašā pēdējā brīdī (laikam bija cerējuši, ka nepaspēsīm). Bijām arī vienīgie konkursa pretendenti. Sēdē uzdeva dažādus jautājumus, šķita, ka lielākā daļa padomes locekļu mūs atbalsta, jo projekts bija saistīts ar mūsu provinces valsts iestādi. Tas bija Bērnu un jauniešu centrs, turklāt runa bija par jauniešu iesaistišanu šajā projektā, kuru par visiem simt procentiem atbalstīja arī Eiropas radio padome. Ar šo iestādi mums bija plānota visciešākā

sadarbība, kā nekā valsts patvērumu un drošs pamats ilgstošai radio darbībai! Kad sēde jau bija gandrīz galā, mūs lūdza iziet, lai apspriestos.

Pēc brīža bijām atpakaļ, lai noklausītos lēmumu — negatīva atbilde! Finanšu par maz, visādas atrunas utt., kaut arī visa tehnika jau bija, darbinieki ar pieredzi arī, savukārt par telpām un visām pārējām lietām bija noslēgts protokols. Visu laiku nelika mierā doma: KAPĒC? Tad, uzmanīgi klausoties padomes darbiniekos, sapratām, ka tiek izsludināts jauns reģionālais radioaprāides konkurss mūsu pilsētā. Izrādījās, ka tā vienīgā brīvā frekvence ir vajadzīga citiem. Viss uzreiz kļuva skaidrs, bet neko, protams, pierādīt nevarējām, tomēr visi zinājām, ka NRTP lobē kādu radiostaciju Valmierā, kura nu ļoti interesējās par apraidi mūsu pilsētā! Tas, protams, ir tikai mans viedoklis. Kā izsmieklis likās kāda NRTP darbinieka ieteikums: — Jūs jau varat piedalīties arī šajā konkursā. — Piedaloties sēdē, sajūta bija, ka viss jau ir izlēmts iepriekš. Savukārt sēdes lēmumu, kurš tika uzrakstīts 14. augustā, saņēmām tikai 8. septembrī, kas nozīmē, ka ir palikusi tikai viena diena līdz lēmuma pārsūdzēšanai. Kā tad tā? Kur paliek visas koncepcijas?

— Mēs turpināsim atbalstīt mazas nekomerciālas radiostācijas. — Izrādās, nekomerciāls radio Latvijā juridiski nemaz nepastāv! Kārtējais neveiksmīgais projekts. Ik pa brīdim mani pārņēma sajūta, ka atkal ir jāmeklē brīva frekvence un ir jāiet gaisā, jo legālais ceļš izrādījās pārāk īss un bedrains, sa-dangāts ar komercijas liko, kaulaino roku!

Nobeiguma vietā

Kad tie bija tikai daži cilvēki, kuriem netika izsniegta apraides atļauja, vienmēr varēja at-rast iemeslus un attaisnojumu šādai rīcībai. Tik vilinoši droši vien bija tās atdot komerciālajām un, galvenais, bagātām raidorganizācijām! Tagad www.freefm.lv ir komanda, kaut arī tikai uz *pirātu* kuģa klāja, vīrs kura vējā lepnī plīvo *Jautrais Rodžers*. Starpība gan ir liela, jo tagad tas ir spēks. Tie ir cilvēki, kuri ir gatavi cīnīties par savu taisnību. NRTP drīz tiks iesniegta vēstule ar daudziem parakstiem. Varbūt tad nekomerciālās radiostācijas kļūs par neatņemamu Latvijas FM ētera sastāvdaļu. Pārfrāzējot Džonu Kenediju, gribu teikt: — Neprasi, ko valsts var izdarīt tavā labā, pajautā, ko tu vari izdarīt savas valsts cilvēku labā.

Komentāriem un ierosinājumiem:

freefm@e-apollo.lv

Informācijas avots: www.freefm.lv

Henriks ZEĻĀKS

